

اهمیت حفظ حریم خصوصی و محرمانگی اسرار بیماران از سوی اعضای کادر درمانی

ناهید محرابی^۱

چکیده

سابقه و هدف: محرمانگی اسرار بیماران و حفظ حریم خصوصی آنها از مباحث بسیار مهم در جوامع مختلف می باشد. حفظ اسرار بیماران یکی از اصول و قوانین اخلاقی در حرفه پزشکی و پیراپزشکی از روزگاران باستان تا به امروز است. بیمار به اقتضای شرایط، مواردی از بیماری خود را که ممکن است از نزدیکترین افراد خانواده خود پنهان سازد، برای طیب بازگو می کند. بر همین اساس پزشک و اعضاء کادر درمان نیز باید آنچه را از خلوت افراد شنیده و یا به دست می آورند به عنوان یک امانت پاسداری نمایند و جز در «موارد خاص» باید مطیع اصول اخلاقی و رازداری باشند. در این مقاله هدف شناسایی اهمیت حفظ حریم خصوصی و احترام به محرمانگی اطلاعات بیماران از سوی کادر درمانی است.

مواد و روش ها: مطالعه حاضر از نوع مروری بوده و با بهره گیری از کلمات کلیدی، جستجو در منابع اینترنتی و کتابخانه ای صورت گرفته است.

یافته ها: در این مطالعه حفظ محرمانگی اسرار بیماران به عنوان یکی از اصول مهم منشور حقوق بیمار در کشورهای مختلف مورد مقایسه قرار گرفته است.

بحث و نتیجه گیری: نتایج بررسی نشان داد که محرمانه قلمداد شدن اطلاعات شخصی در همه کشورها حق همه بیماران در نظر گرفته می شود و انتقال اطلاعات محرمانه به شخص ثالث باید با اجازه بیمار باشد. اما در شرایطی که رازداری سلامت و یا حیات بیمار، اطرافیان و یا جامعه را به مخاطره بیندازد پزشک ملزم به رازداری نمی باشد.

کلمات کلیدی: محرمانگی اسرار، حریم خصوصی، منشور حقوق بیمار

مقدمه

از آن در باره زندگی مردم بینم یا بشنوم به هیچ کس نخواهم گفت و این قبیل مطالب را باید به گنجینه اسرار سپرد.» و یا سوگند نامه تنظیمی توسط معاونت امور فرهنگی وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی بر این مطلب تاکید شده است: «...از خیانت و تضییع حقوق بیماران به طور جدی پرهیز کنم، و نسبت به حفظ اسرار آنان جز در مواقع ایجاب ضرورت شرعی پای بندی کامل داشته باشم» (۲).

شاغلین حرف پزشکی و بهداشتی و به طور کلی هر کس که اطلاعات محرمانه ای در اختیار دارد باید بسیار مراقب باشد تا آن را بدون ملاحظه افشا نکند و مسئولیت حفظ یا افشای اطلاعات محرمانه به

حریم خصوصی "Privacy" عبارت است از: آنچه افراد بر پنهان نگه داشتن مطلق و یا نسبی آن حق دارند و دیگران به محترم داشتن این پنهان کاری مکلف اند. جفری جانسون خلوت را محفوظ از قضاوت دیگران معنا می کند (۱)

حریم خصوصی یکی از حقوق اولیه بشر است که از گذشته های بسیار دور مورد توجه بوده است و با گذشت زمان در تمام نظام های اجتماعی و مکاتب حقوقی مطرح شده است. چنان که بقراط در حدود ۲۰۰۰ سال قبل در سوگند نامه خود (Hippocrates medical Oaths) چنین می گوید: «آنچه در حین انجام حرفه خود و حتی خارج

بحث در مورد بیمار با افراد آگاه جهت تصمیم‌گیری برای درمانی صحیح از وظایف پرسنل می‌باشد.

هیچ اطلاعاتی در مورد بیمار در خارج از جامعه درمانی و بدون اجازه صریح بیمار نباید فاش شود و منظور از «جامعه درمانی» کسانی هستند که در درمان بیماران از نظر قانونی دارای مجوز می‌باشند. مواردی که باید به عنوان راز تلقی شود شامل تمامی اطلاعاتی است خود بیمار تمایلی به افشای آنها ندارد.

تقریباً در قوانین جاری کشورهای مختلف جهان پزشکان و اعضای کادر درمان مکلف به حفظ حریم شخصی و اسرار بیماران می‌باشند، لذا برای بیان اهمیت موضوع دیدگاه چند کشور رادر این خصوص مورد بررسی قرار می‌دهیم:

اتریش: بر طبق قانون اساسی فدرال کلیه افراد شاغل در بخش‌های فدرال ایالتی و ناحیه‌ای ملزم به رازداری هستند و بر اساس ماده ۲۱ قانون مجازات، افشاء راز جرم محسوب می‌شود. و بر اساس قوانین هدف ارتقاء شخصیت فرد تا بالاترین حد ممکن است و در مواردی از محدودیت‌هایی برخوردار می‌شود مثلاً: در قوانین مربوط به پیشگیری از انتشار بیماری‌های مسری، لازم است تا پیرامون آن به همه مردم اطلاعات داده شود و اقدامات قرنطینه کردن انجام پذیرد و افراد مبتلا به انجام معالجات خود گردند.

فرانسه: رازی حرفه‌ای که به سود مصالح بیمار است برای کلیه پزشکان در چارچوب شرایطی که در قانون مطرح شده اجباری است. **نروژ:** پزشک ملزم است راز داری در مورد سلامت افراد یا دیگر مسائل شخصی را که در طول طبابت از آن مطلع می‌شود حفظ نماید زیرا افشای آن جریمه و حداقل شش ماه حبس خواهد داشت. **چکسلواکی:** کلیه اطلاعات مربوط به بیماران محرمانه تلقی می‌شود و الزام به رازداری نه تنها اطلاعات پزشکی بلکه اطلاعات خانوادگی و اجتماعی را شامل می‌شود و از کارکنان درمانی نمی‌توان به عنوان شاهد در دادگاه استفاده کرد. حتی اگر خود بیمار رضایت داده باشد. (۵)

فنلاند: بدون رضایت بیمار هیچکس در فنلاند حق ندارد تا به پرونده‌های پزشکی بیماری که از نظر قانونی دارای اهلیت است، دسترسی پیدا کند، مگر خود بیمار و افرادی که در مراقبت از بیمار سهیم هستند. شورای ملی تندرستی رهنمودهایی را در زمینه مصونیت بیمار از افشای راز صادر کرده است، این رهنمودها عمدتاً

خاطر منافع عمومی بر عهده خود فرد است، او نمی‌تواند تصمیم در این مورد را به کس دیگری واگذار کند، و مقام بالاتر او نمی‌تواند از او بخواهد که بر خلاف میلش رازی را حفظ یا افشا کند. (۳) جنبه مثبتی که حفظ اسرار از سوی کادر درمانی دارد این است که بیمار با جرأت و اطمینان کامل همه آنچه را که در معالجه و مداوای وی ممکن است موثر باشد را اظهار می‌دارد که این امر خود در رسیدن به تشخیص بیماری و یافتن راه‌های درمانی تاثیر گذار است. در این مورد امیر مومنان علی (ع) می‌فرماید: کسی که زوایای بیماریش را کتمان نماید طبیعتاً از معالجه وی عاجز می‌ماند (من کتم مکنون دانه عجز طبیعه عن شفاعه). (۴)

شاید ابتلا به انواعی از بیماری، موجب تحقیر و پنهان کاری از سوی بیمار شود و در صورت عدم اعتماد به پزشک باعث بروز مشکلاتی از جمله عدم درمان و احتمال شیوع بیماری‌های مسری را فراهم می‌سازد. از آنجایی که بیمار باید بیماری خود را اظهار نماید لذا شرایط لازم برای ایجاد امنیت خاطر برای وی، از سوی پزشک و اعضای کادر درمان می‌بایست فراهم شود.

مواد و روش‌ها

مطالعه فوق از نوع مروری (Review Article) می‌باشد، که در تنظیم آن از کتب و مقاله‌های معتبر منشر شده در سال‌های اخیر استفاده شده است. و از کلمات کلیدی Right's of patient, Privacy, Confidentiality در اینترنت استفاده و تحریر گردیده است.

یافته‌ها

به‌طور کلی اطلاعات بیماران به یکی از راه‌های زیر به کادر درمانی منتقل می‌شود:

(الف) توسط خود بیمار (به‌طور مستقیم)

(ب) توسط شخص ثالث یا همراه بیمار

(ج) توسط پزشک یا کادر درمانی (غیر مستقیم)

پرسنل درمانی باید اطلاعاتی را که از کارشان کسب می‌کنند به عنوان اسرار تلقی نمایند. قانون کلی این است که تنها با رضایت بیماران می‌توان اطلاعات را به شخص دیگر منتقل نمود. البته این به آن معنا نیست که کادر درمانی در مورد بیماران خود حق بحث و گفتگو با پرستار یا پزشک دیگر را ندارند بلکه مبادله نظرات و

- اعتماد و اطمینان بین پزشک و بیمار رازداری مطلق یا نسبی؟ قانون انجمن بین‌المللی پزشکان (world medical association)، اعلامیه ژنو و قسم نامه بقراط در مورد رازداری انعطاف ناپذیر است و رازداری مطلق را توصیه می‌کنند. وظایف پزشک را در برابر دادگاه نیز از افشا راز معاف می‌دارند. اما در مقابل رازداری مطلق قوانین کلی برخی از کشورها اجازه می‌دهد که راز داری نسبی باشد و در این صورت در موارد بسیار محدود می‌توان راز بیمار را فاش کرد. (۶)

از سوی دیگر با توجه به آن که امروزه رشته‌های مختلف زیست شناختی با پزشکی همراه شده و مرزبندی واضحی بین این شاخه‌ها وجود ندارد به نظر می‌رسد تعهد به رازداری مطلق به تمام اعضای گروه پزشکی و سایر گروه‌های مرتبط تسری پیدا کرده است (۷).

در چه مواردی اجازه نقض رازداری داده می‌شود؟

رضایت بیمار، منفعت بیمار، احتمال صدمه به دیگران (نفع جامعه)، الزام قانونی (بیماری‌های عفونی - بیماری‌هایی که در ارائه خدمات شغل و حرفه ایجاد اختلال می‌نماید و...)، دستور دادگاه، تحقیقات پزشکی

نتیجه‌گیری

با توجه به آنچه گذشت نتیجه می‌گیریم حفظ اسرار پزشکی و رازداری اغلب به یک وظیفه قانونی اطلاق می‌شود که بر دوش کارشناسان بهداشت و درمان است و قدمت زیادی در سنت و قانون دارد. و اساساً رازداری حرفه‌ای به عنوان یکی از اصول ثابت و بسیار مهم در «منشور حقوق بیمار» در سراسر کشورهای جهان محسوب می‌شود، زیرا حفظ راز بیمار در راستای حفظ مصالح بیمار و جامعه خواهد بود.

در مورد بیماران بیمارستان‌های آموزشی که از بیماری‌های آن‌ها برای اهداف آموزشی استفاده می‌شود اعمال می‌گردد. همچنین در زمینه بیماران رو به مرگ نیز توسط همین شورا راه کارهایی ارائه شده است به طوری که شخص ذیربط به هیچ عنوان نباید خواستار نابود کردن بخش یا کلیه قسمت‌های پرونده خود گردد. در بخش دولتی، پرونده‌های پزشکی را می‌توان ۹۰ سال از زمان تولد بیمار و یا دست کم پنج سال از زمان پایان معالجه و یا ۳۰ سال پس از آخرین معالجه و یا ۱۰ سال از زمان مرگ بیمار نابود کرد. مدت زمان نگهداری عکس‌های X، ۱۰ سال است.

قانون سوئیس: در سوئیس قانون مدنی به شدت از مصونیت افشای راز حمایت می‌کند. پزشکان و دستیاران آنها ملزم هستند تا بر اساس قانون مجازات عمومی، اطلاعات مربوط به بیماران را محرمانه تلقی کنند و بدین طریق بیماران در برابر افشای این اطلاعات مصون خواهند بود.

اهمیت رازداری از دیدگاه قانونی: بر طبق ماده ۶۴۸ قانون مجازات اسلامی، ماماها و دارو فروشان و کلیه کسانی که به مناسبت شغل یا حرفه خود محرم اسرار می‌شوند هر گاه در غیر از موارد قانونی، اسرار مردم را افشا کنند به سه ماه و یک روز تا یک سال حبس و یا یک میلیون و پانصد هزار ریال تا شش میلیون ریال جزای نقدی محکوم می‌شوند.

اهمیت رازداری از نظر اخلاق پزشکی

- احترام به اصل آزادی و استقلال انسانی (Autonomy) حق کنترل مدیریت
- تمایل طبیعی افراد به اختفای اسرار
- جلوگیری از صدمات اجتماعی و ایجاد تبعیض (مذمت و بی‌آبرویی بیمار)

References

- 1- سوگند نامه سازمان نظام پزشکی ایران: Iranian Medical Council Oath
- 2- Hippocrates medical oath
- 3- Verena Tschudin/BSC (Hons), RGN, RM, DIP Couns "Ethics in Nursing the caring relationship" P137.
- 4- جعفر مرتضی عاملی «الادب الطیبه فی الاسلام» ص ۱۲۸.
- 5- WHO. "The Rights of Patients" By Leen, Gevers & Pinet translated by: Dr Bagher Larijani & Dr. Mahmoud Abbasi.

- 6- اشرفی منصور، مجموعه مقالات اخلاق پزشکی، جلد هفتم، صفحه ۸۳ انتشارات وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی ۱۳۷۳
- 7- میلانی فر علیرضا، آخوندی محمد مهدی «لزوم محرمانه نگه داشتن اطلاعات ژنتیکی افراد بشر» فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، سال دوم شماره‌های ۱ و ۲ بهار و تابستان ۸۶